

บทความวิชาการ

การเรียนรู้จากการให้บริการสู่การพัฒนาความตระหนัก
เชิงวัฒนธรรมของนักศึกษาพยาบาล: การสะท้อนคิด
ของนักศึกษาไทย และต่างชาติ

Service-Learning and Cultural Awareness
Development of Nursing Students: Reflection of
Thai and Oversea Students

ประกาย จิโรจน์กุล*

สมจิต นิพัทธ์หัตถพงษ์ **

พิไลพร สุขเจริญ ***

Pragai Jirojanakul

Somjit Nipathatapong

Pilaporn Sukcharoen

ลัดดาวัลย์ เตชางกูร**

ศิริพร นันทเสนีย์**

Laddawan Techangkul

Siriporn Nantasenee

*คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต กรุงเทพมหานคร 10510

*Faculty of Nursing, Kasembundit University, Bangkok 10510 Thailand

**คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต กรุงเทพมหานคร 10700

** Faculty of Nursing, Suandusit University, Bangkok 10700 Thailand

*** คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี สุราษฎร์ธานี 84100

*** Faculty of Nursing, Suratthani Rajabhat University, Suratthani 84100 Thailand

Corresponding author E-mail: pragai.jir@kbu.ac.th

(Received: March 15, 2019; Revised: August 8, 2019; Accepted: September 16, 2019)

บทคัดย่อ

สังคมไทยในปัจจุบันมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม จึงมีความจำเป็นที่สถานศึกษาพยาบาลต้องจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีสมรรถนะทางวัฒนธรรม บทความนี้มีจุดประสงค์เพื่อนำเสนอประโยชน์ของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาความตระหนักเชิงวัฒนธรรมของนักศึกษาพยาบาลโดยกิจกรรมการเรียนรู้จากการให้บริการ และแบ่งปันประสบการณ์ของผู้เขียน และเป็นทางเลือกสำหรับผู้อ่านที่สนใจสามารถนำไปประยุกต์ใช้สู่การพัฒนาสมรรถนะทางวัฒนธรรมของนักศึกษาพยาบาล เนื้อหาของบทความประกอบด้วย การยกตัวอย่างจากงานวิจัยทั้งใน และต่างประเทศ

ตัวอย่างจากประสบการณ์ที่ผู้เขียนได้ดำเนินการในรูปของกิจกรรมเสริมหลักสูตร และตัวอย่างจากการสะท้อนคิดของนักศึกษาไทย และต่างชาติที่เข้าร่วมโครงการ พร้อมทั้งข้อเสนอแนะ เพื่อการนำกิจกรรมการเรียนรู้จากการให้บริการไปใช้ในการพัฒนาความตระหนักเชิงวัฒนธรรมของนักศึกษาพยาบาลต่อไป

คำสำคัญ: ความตระหนักเชิงวัฒนธรรม สมรรถนะทางวัฒนธรรม การเรียนรู้จากการให้บริการ นักศึกษาพยาบาล

Abstract

Thailand has currently become multicultural society, hence nursing educational institutes should provide effective learning experiences to produce culturally competent graduate nurses. This article aimed to present the benefits of Service-Learning, as a learning experience to promote cultural awareness of nursing students; and to share the experience of the authors in order to provide interested readers with an alternative means to develop cultural competency of nursing students. Its contents consist of examples of research conducted in Thailand and abroad, the authors' experience, and the reflection from Thai and foreign students participated in the previous Service-Learning activities. The recommendations on how to further implement this idea were also given.

Keywords: Cultural awareness, Cultural competency, Service-Learning, Nursing students

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย เป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างเสรี โดยมีคนต่างชาติ อพยพเข้ามาทำงานทั้งชั่วคราว และบ้างก็ย้ายถิ่นฐานมาอย่างถาวร ทำให้สังคมไทยในปัจจุบัน เป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม จากข้อมูลผลการดำเนินงานของศูนย์กลางด้านการแพทย์ (medical hub) ได้รายงานว่า ในปี 2561 มีชาวต่างชาติเข้ามาใช้บริการรักษาพยาบาลจำนวน 3.42 ล้านครั้ง ในจำนวนนี้ เป็นการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ (medical tourism) จำนวน 2.5 ล้านครั้ง และเป็นชาว

ต่างชาติที่อาศัยในประเทศไทย 9.2 แสนครั้ง (Hfocus, 2019) ดังนั้น บุคลากรทางด้านสุขภาพ รวมทั้งพยาบาล ถูกคาดหวังในการให้การดูแลและตระหนักถึงผู้ใช้บริการที่มีความแตกต่างกันทั้งด้าน เชื้อชาติ ศาสนา อายุ เพศ เพศสภาพ ความเชื่อ ค่านิยม ประสบการณ์ชีวิต ฐานะทางเศรษฐกิจ และสถานะทางสังคม (Cupelli, 2016) จึงมีความจำเป็นที่สถาบันการศึกษาจะต้องเตรียมบัณฑิตทางการพยาบาลให้มีสมรรถนะเชิงวัฒนธรรม

ในปัจจุบันการกำหนดคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านสมรรถนะทางวัฒนธรรมจากประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาพยาบาลศาสตร์ พ.ศ. 2560 (มคอ.1)

มีการเปลี่ยนแปลงจากประกาศฯ ฉบับปีพ.ศ. 2552 คือ การมีสมรรถนะทางวัฒนธรรม และสามารถปฏิบัติงาน ในสภาพการณ์ของความแตกต่างทางวัฒนธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2560) สถาบัน การศึกษาพยาบาลหลายแห่งได้เล็งเห็นความสำคัญ ในเรื่องนี้ จึงได้มีการบรรจุวิชาการพยาบาลข้ามวัฒนธรรม ไว้ในหลักสูตร แต่การเรียนการสอนยังมุ่งเน้นความรู้ ในภาคทฤษฎี แต่อาจยังขาดเทคนิค วิธีการที่จะจัด ประสบการณ์การเรียนรู้ที่จะทำให้นักศึกษามีสมรรถนะ ทางวัฒนธรรม บทความเรื่องนี้จึงมุ่งหวังที่จะแบ่งปัน ประสบการณ์ที่ผู้เขียนได้ร่วมกันจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จากการให้บริการ (Service-Learning) ว่าสามารถพัฒนา ความตระหนักเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นองค์ประกอบขั้นแรก ที่สำคัญของสมรรถนะทางวัฒนธรรมสำหรับนักศึกษา พยาบาล

Campinha-Bacote (2002) ให้คำจำกัดความ ของสมรรถนะทางวัฒนธรรม (cultural competencies) ว่าเป็นกระบวนการที่ผู้ให้บริการทางสุขภาพพยายาม อย่างต่อเนื่องที่จะปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพในบริบท ทางวัฒนธรรมของผู้ใช้บริการ รายบุคคล ครอบครัว หรือ ชุมชน และได้เสนอแบบจำลองของการพัฒนาสมรรถนะ ทางวัฒนธรรมว่าประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ความ ตระหนักทางวัฒนธรรม (cultural awareness) เป็น กระบวนการตรวจสอบตนเองของบุคลากรที่มสุขภาพ ว่ามีอคติต่อวัฒนธรรมของผู้อื่นหรือไม่ 2) ทักษะทาง วัฒนธรรม (cultural skills) เป็นความสามารถในการ ประเมินภาวะสุขภาพในบริบททางวัฒนธรรมของผู้ใช้ บริการ 3) ความรู้ทางวัฒนธรรม (cultural knowledge) เป็นการที่บุคลากรทางสุขภาพมีความรู้ และพยายาม เรียนรู้วัฒนธรรม และโลกทัศน์ของผู้อื่น 4) การมี ปฏิสัมพันธ์กับผู้ใช้บริการต่างวัฒนธรรม (cultural encounter) และ 5) ความปรารถนาที่จะมีสมรรถนะ ทางวัฒนธรรม (cultural desire)

ความตระหนักเชิงวัฒนธรรมจึงเป็นขั้นตอนแรก ของการพัฒนาสมรรถนะเชิงวัฒนธรรม มีส่วนทำให้นักศึกษาพยาบาลตระหนัก และให้ความสำคัญต่อความ หลากหลายทางวัฒนธรรมซึ่งจะเชื่อมโยงไปสู่การเข้าใจ ในความต้องการของผู้รับบริการ และการดูแลด้วยความเอาใจเขามาใส่ใจเราที่สอดคล้องกับบริบททาง วัฒนธรรม ทั้งนี้ Narayan (2010) ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ความตระหนักทางวัฒนธรรมยังมีส่วนทำให้นักศึกษา พยาบาลเกิดความสามารถในการติดต่อสื่อสารกับ ผู้ใช้บริการที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม เกิดความ เข้าใจในความต้องการของผู้รับบริการ เช่น การแสดง ความเจ็บปวด การร้องขอয়ারงับปวด และสามารถตอบสนองความต้องการที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมความเชื่อ ของผู้ใช้บริการ ในทางตรงกันข้าม หากนักศึกษาพยาบาล ขาดความตระหนักทางวัฒนธรรมอาจนำมาซึ่งความ ไม่พึงพอใจของผู้ใช้บริการ ไม่ให้ความร่วมมือในการรักษา และทำให้กระบวนการฟื้นฟูต้องใช้เวลาานมากขึ้น การเสริมสร้างให้นักศึกษาพยาบาลเกิดความตระหนัก เชิงวัฒนธรรมจึงจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อบัณฑิตมีคุณภาพมี สมรรถนะเชิงวัฒนธรรมและสามารถดูแลผู้รับบริการที่มี หลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างเป็นองค์รวม และมีประสิทธิภาพ

กิจกรรมการเรียนรู้จากการให้บริการ (Service-Learning) เป็นรูปแบบการจัดการศึกษาเชิงประสบการณ์ (experiential education) ที่มีส่วนทำให้นักศึกษา พยาบาลเกิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และสามารถ ประยุกต์องค์ความรู้สู่การดูแลช่วยเหลือ และให้บริการ ด้านสุขภาพแก่ผู้รับบริการในชุมชน และสังคมที่มีความแตกต่างและหลากหลายวัฒนธรรม ทั้งนี้ ประกาย จิโรจน์กุล, พิไลพร สุขเจริญ, สมจิต นิพัทธ์หัตถพงษ์ และ ญาดารัตน์ บาลจ่าย (2561) ได้ให้ข้อมูลที่สนับสนุน ข้อค้นพบข้างต้นว่า การเรียนรู้จากการให้บริการ (Service-Learning) อาจจัดให้เป็นส่วนหนึ่งของการ

เรียนการสอนในหลักสูตร หรือเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร แต่ต้องมีองค์ประกอบสำคัญ คือ การให้บริการที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน และสถาบันการศึกษา (reciprocal benefits) ให้มีความสำคัญกับบริการที่จะให้และสิ่งที่นักศึกษาจะได้เรียนรู้ และต้องมีการสะท้อนคิด ต่อประสบการณ์ที่นักศึกษาได้รับ จากข้อมูลข้างต้นจึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้เขียนตระหนักและเห็นความสำคัญของการพัฒนาความตระหนักเชิงวัฒนธรรมของนักศึกษาพยาบาลโดยใช้กิจกรรม Service-Learning เพื่อพัฒนา

นักศึกษาพยาบาลให้มีสมรรถนะทางวัฒนธรรม และสามารถให้การดูแลช่วยเหลือผู้รับบริการทั้งใน และต่างประเทศตามบริบทวัฒนธรรมที่เป็นองค์รวม

บทความนี้จึงมีจุดประสงค์เพื่อนำเสนอ ประโยชน์ของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนา ความตระหนักเชิงวัฒนธรรมของนักศึกษาพยาบาล โดยกิจกรรม Service-Learning และแบ่งปัน ประสบการณ์ของผู้เขียน และเพื่อเป็นทางเลือกสำหรับผู้ อ่านที่สนใจสามารถนำไปประยุกต์ใช้สู่การพัฒนา สมรรถนะทางวัฒนธรรมของนักศึกษาต่อไป

หลักฐานเชิงประจักษ์เกี่ยวกับประโยชน์ของกิจกรรม การเรียนรู้จากการให้บริการ (Service-Learning) ต่อ การพัฒนาความตระหนักเชิงวัฒนธรรมของนักศึกษา

มีรายงานการศึกษายืนยันว่า Service-Learning ช่วยพัฒนาความตระหนักเชิงวัฒนธรรมของ นักศึกษา ดังตัวอย่างการศึกษาวิจัยทั้งภายใน และ ต่างประเทศ เช่น พัชรินทร์ เสดะจันทร์ (2550) ศึกษา ผลของการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ (Service-Learning) ด้วยกิจกรรมการรับใช้สังคมต่อการปรับตัวให้เข้ากับ สังคมในมหาวิทยาลัยของนักศึกษา มหาวิทยาลัย อัสสัมชัญ กรุงเทพมหานคร ใช้วิธีการศึกษาเชิงปริมาณ กับนักศึกษามหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ จำนวน 30 คน โดยการสุ่มอย่างง่ายจากประชากรแล้วแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ผลการศึกษาพบว่า ภายหลังจากเข้าร่วม

กิจกรรมการรับใช้สังคม นักศึกษามีการปรับตัว เข้ากับสังคมดีขึ้นมากกว่านักศึกษาที่ไม่ได้เข้าร่วม กิจกรรม และเกิดความเข้าใจในวิถีการใช้ชีวิตร่วมกับ ผู้อื่นในสังคมมากขึ้น

Cupelli (2016) ให้นักศึกษาพยาบาลไป สัมภาษณ์ผู้สูงอายุชาวยิวที่รอดชีวิตจากการสังหารหมู่ Holocaust เกี่ยวกับมุมมองเชิงวัฒนธรรมต่อสุขภาพ การเจ็บป่วยและความตาย ตัวอย่างจากการสะท้อนคิด ของนักศึกษาได้ระบุว่า ประสบการณ์นี้ทำให้เขาตระหนัก ถึงความสำคัญของความตระหนักทางวัฒนธรรม การรู้จัก ผู้ใช้บริการในฐานะปัจเจกบุคคล บนพื้นฐานทาง วัฒนธรรมของเขา ได้รับความรู้ที่วัฒนธรรมที่แตกต่างมี ผลต่อการตัดสินใจใช้บริการ และมุมมองต่อสุขภาพ และการเจ็บป่วยของผู้ใช้บริการ นอกจากนี้นักศึกษา หลายคนได้เชื่อมโยงเรื่องราวของผู้ให้สัมภาษณ์ กับ ความยากลำบากในชีวิตของตนเอง หรือ กับความ อุดมคติที่เกิดขึ้นในโลกนี้ ทั้งในปัจจุบัน และใน ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับ ชนกลุ่มน้อย เชื้อชาติ ศาสนา เศรษฐกิจ การรู้หนังสือ และมุมมองเกี่ยวกับเพศ กิจกรรมนี้ทำให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ในการ สื่อสารข้ามวัฒนธรรม และประเมินด้านสุขภาพ เชิงวัฒนธรรม และนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนการให้การ พยาบาลที่สอดคล้องกับความต้องการเชิงวัฒนธรรมของ ผู้ใช้บริการ

Kohlbray & Daugherty (2015) ได้จัดกิจกรรม International Service-Learning โดยให้นักศึกษา พยาบาลจากมหาวิทยาลัย California State University San Marcos ในประเทศสหรัฐอเมริกา ไปร่วมให้ความรู้ ด้านสุขภาพแก่เด็กและครอบครัวที่อาศัยในชุมชน ใกล้เคียงสถานที่ทิ้งขยะ และให้บริการด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ ในสถานที่ดูแลผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยซึ่งเป็นคนไร้ที่อยู่ หรือ เป็นผู้ญาติไม่สามารถเลี้ยงดูได้ ในประเทศเม็กซิโก เป็น เวลา 1 วัน และการถอดบทเรียนที่ได้จากการร่วม กิจกรรม พบว่านักศึกษาได้เรียนรู้ใน 3 ประเด็นใหญ่ๆ

(3 Cs) คือ cultural communication, cultural confidence and cultural surprise ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนา cultural awareness, cultural knowledge and cultural skills สำหรับนักศึกษา และมีส่วนทำให้นักศึกษาพยาบาลเกิดความเข้าใจในความแตกต่างของผู้ป่วยแต่ละบุคคลเพิ่มขึ้น

Debonis (2015) ศึกษาผลลัพธ์ของกิจกรรม Service-Learning ในนักศึกษาพยาบาลในด้านการดูแลและการพิทักษ์สิทธิ์ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจกับนักศึกษาพยาบาลจำนวน 152 คน ผลการศึกษาพบว่า กิจกรรม Service-Learning มีความสัมพันธ์โดยตรงกับสมรรถนะทางวัฒนธรรม ทำให้นักศึกษาพยาบาลที่เข้าร่วมกิจกรรมมีการพิทักษ์สิทธิ์ผู้ป่วยเพิ่มขึ้น มีความเข้าใจในความต้องการของผู้ป่วยแต่ละคน และมีความรู้และความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการให้บริการด้านสุขภาพเพิ่มขึ้น

Long (2014) ศึกษาผลลัพธ์ของ Service-Learning ต่อการรับรู้ความสามารถของตนเองเกี่ยวกับสมรรถนะทางวัฒนธรรมของนักศึกษาพยาบาล ใช้การศึกษาวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยกลุ่มทดลองจำนวน 17 คน ได้ร่วมกิจกรรม Service-Learning ที่ประเทศ Belize, Central America เป็นเวลา 2 สัปดาห์ ส่วนกลุ่มควบคุม ได้ฝึกปฏิบัติงานในคลินิกของโรงพยาบาลในท้องถิ่นภายใต้การดูแลของอาจารย์พี่เลี้ยง ทั้งสองกลุ่มได้รับการประเมินสมรรถนะเชิงวัฒนธรรมและการรับรู้ความสามารถของตนเอง ก่อนและหลังการศึกษา และเขียนบันทึกการเรียนรู้ประจำวัน จากนั้นศึกษาประสบการณ์ของนักศึกษาพยาบาลที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม Service-Learning และได้เดินทางไปต่างประเทศ ผลการศึกษาสนับสนุนว่า Service-Learning ในต่างประเทศเป็นวิธีการจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่ช่วยทำให้นักศึกษาพยาบาลได้พัฒนาการรับรู้ความสามารถของตนเองด้านสมรรถนะทางวัฒนธรรม และเกิดความสามารถในการ

ดูแลผู้รับบริการที่มีแตกต่างกันในบริบทความเชื่อ และวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น

Amerson (2010) ศึกษาผลของ Service-Learning ต่อสมรรถนะทางวัฒนธรรมของนักศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรี ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาการพยาบาลอนามัยชุมชน จำนวน 60 คน โดยแบ่งนักศึกษาออกเป็น 7 กลุ่มๆละ 6-11 คน ในการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และเก็บรวบรวมข้อมูลสุขภาพชุมชน เพื่อนำมาวางแผนจัดทำโครงการด้านสุขภาพร่วมกับชุมชน เป็นชุมชนท้องถิ่นในประเทศสหรัฐอเมริกา 6 กลุ่ม และอีก 1 กลุ่มในประเทศกัวเตมาลา โดยกลุ่มนี้ได้ทำกิจกรรมการช่วยเหลือแพทย์ในการรักษาและทำหัตถการ การจ่ายยา การสอนสุขศึกษาและการดูแลฟัน และการให้วิตามินและยาถ่ายพยาธิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบวัดการรับรู้สมรรถนะทางวัฒนธรรม (The Transcultural Self-Efficacy Tool-TSET) ซึ่งแบ่งออกเป็นสามด้าน คือ ด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ พบว่า นักศึกษาทุกกลุ่มมีคะแนนเพิ่มขึ้นหลังการเข้าร่วมกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งรายด้าน และคะแนนรวม ทั้งนี้ กลุ่มที่ไปให้บริการในกัวเตมาลามีคะแนนก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมต่ำที่สุด แต่คะแนนหลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงที่สุด หรืออาจกล่าวได้ว่า นักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรม Service-Learning มีความเข้าใจในความแตกต่างของผู้รับบริการตามบริบทวัฒนธรรมและความเชื่อ อีกทั้งสามารถให้การดูแลที่เป็นองค์รวม และสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการในชุมชน

กิจกรรมการเรียนรู้จากการให้บริการ (Service-Learning) ที่ผู้เขียนจัดขึ้น

ผู้เขียนได้มีประสบการณ์ในการกิจกรรม Service-Learning ในรูปของกิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นโครงการให้บริการวิชาการด้านสุขภาพ ประกอบไปด้วยการเยี่ยมบ้านผู้ป่วยเรื้อรัง การให้บริการอนามัย

โรงเรียน การตรวจคัดกรองสุขภาพเบื้องต้นแก่ประชาชน ในท้องถิ่นชนบท ซึ่งคณะผู้เขียนได้ดำเนินการ ในนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยสวนดุสิตร่วมกับ นักศึกษาพยาบาลจากสถาบันการศึกษาในต่างประเทศ ภายใต้การดูแลของอาจารย์พยาบาล ระยะเวลาประมาณ 1 สัปดาห์ และเพื่อให้กิจกรรมนี้เกิดประโยชน์ต่อสถาบัน การศึกษาด้วยตามแนวคิดของ Service-Learning จึงได้มีการเลือกพื้นที่ หรือ ชุมชนที่จะให้บริการ เป็น บ้านเกิดของนักศึกษาของคณะพยาบาลศาสตร์ และ เรียกชื่อกิจกรรมนี้ว่า “ลูกรักบ้านเกิด” ทั้งนี้เพื่อให้ ชุมชนบ้านเกิดของนักศึกษาได้รู้จักมหาวิทยาลัย เป็นการ เผยแพร่ชื่อเสียงของมหาวิทยาลัยไปพร้อมกับการสร้าง ประโยชน์ต่อชุมชน ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญของ Service-Learning สำหรับกระบวนการในการจัด กิจกรรม Service-Learning ในรูปแบบของโครงการให้ บริการวิชาการด้านสุขภาพ ผู้อ่านสามารถศึกษาเพิ่มเติม ได้จากบทความวิชาการที่ผู้เขียนได้นำเสนอไว้แล้ว (ประกาย จิโรจน์กุล, พิไลพร สุขเจริญ, สมจิต นิพัทธ์หัตถพงษ์ และญาดารัตน์ บาลจ่าย, 2561)

รูปแบบกิจกรรมที่ผู้เขียนจัดขึ้น มีความแตกต่าง จากการศึกษาเรื่องอื่นๆ เนื่องจากทำในรูปของกิจกรรม เสริมหลักสูตร และผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีทั้งนักศึกษา พยาบาลไทย นักศึกษาพยาบาลจากต่างประเทศ รวมทั้ง อาจารย์พยาบาลจากต่างประเทศ ผู้เขียนจึงเห็นว่า จะได้นำบันทึกการสะท้อนคิดของนักศึกษาที่ร่วม โครงการทั้งชาวไทย และต่างประเทศมาวิเคราะห์ และ แบ่งปันกับผู้อ่านที่สนใจจะนำ Service-Learning ไปใช้ ในการพัฒนาสมรรถนะทางวัฒนธรรมของนักศึกษา

ตัวอย่างจากบันทึกการสะท้อนคิดของนักศึกษาที่เข้า ร่วมโครงการ

นักศึกษาพยาบาลไทย

- I like my new foreign friends because they tried very hard to understand me. (P9)

- I have learned American culture about everyday life, what they eat or not eat, how many times they take a shower in one day and what they like and don't like. (P12)

- I am impressed that I have valuable experiences, have more foreign friends from USA. I have a buddy from this. She is friendly, cute and she tries very hard to listen to and understand me. (P12)

- I experienced a new culture about American breakfast because in Thailand pancake is not breakfast, it's a dessert. (P7)

- I am happy when American students can understand me. I think my language have been improved. (P8)

นักศึกษาพยาบาลต่างประเทศ

- I think I learned the most about hospitality and service. Each and every day I was inspired by the servant like hearts of the Thai students. Serving their professors, serving the patients and serving me. I was humbled by their overwhelming kindness in regards to how they treat one another and everyone else around. They are always the first to clean up, the last ones to leave the bus because they want others to go first, the first to jump in and participate with the children or elderly, the last to eat and the first to make sure we are comfortable and well taken care of. I have so much to learn from my Thai friends and I hope one day to mirror their kindness and love. (P4)

- The food was also a big lesson for me. I am a picky eater. So I had to learn to like new things. I ate a lot of rice! But I think the fruits

here are delicious. I think the things I learned the most was how hospitality & kind Thai people are. I feel very welcome here. (P6)

- I learned a lot about the importance of sharing. I have been given so much and seen so much generosity and kindness from both the Thai students and instructors. ...I also learned a lot about Thai dance and fun games because the nursing students are amazing and passionate in everything they do. (P1)

- I value human life cross culturally. You don't need to speak someone's language to communicate. I learned that here. (P3)

- I have changed. The culture and people have helped me to grow and to see the world from a new perspective. (P2)

- I've learned that regardless of culture both American and Thai want to take care or want the best for their families so as healthcare workers. It is important to treat everyone equally and with humility. Our customs and culture may be different, but our physical needs and what goes on inside us is all the same. (P5)

ข้อสังเกตที่ได้จากการสะท้อนคิดของนักศึกษาไทย และต่างชาติ

1. นักศึกษาไทยจะตระหนักถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมของตนเอง กับเพื่อนชาวต่างชาติ มากกว่าความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมของตนเอง กับประชาชนที่ไปให้บริการ ทั้งนี้ อาจเนื่องจากประชาชนที่ไปให้บริการอยู่ในท้องที่ชนบท ที่เป็นบ้านเกิดของนักศึกษา จึงอาจมีวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ที่นักศึกษาค้นเคยอยู่แล้ว

2. นักศึกษาไทยจะให้ความสนใจกับวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น ชนิดของอาหารที่รับประทาน การอาบน้ำ ความสนใจ ตั้งใจฟังของเพื่อนต่างชาติ ที่พยายามเข้าใจภาษาอังกฤษที่เขาสื่อสาร เช่นเดียวกัน นักศึกษาต่างชาติจะตระหนักในวัฒนธรรมของนักศึกษาไทยที่ปฏิบัติต่ออาจารย์ และเพื่อนต่างชาติ โดยการมีอัยาศัยไมตรี และดูแลเอาใจใส่ผู้อื่น นึกถึงผู้อื่นก่อนตนเอง

3. นักศึกษาต่างชาติได้สะท้อนคิดในเชิงลึกถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมของตนเองกับของประชาชนที่ให้บริการ และตระหนักว่าแม้จะมีความแตกต่างกันในเรื่องภายนอก แต่ชีวิตของทุกคนต่างก็มีคุณค่า ทุกคนมีความต้องการด้านกายภาพเหมือนกัน และต้องการให้สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับครอบครัว

4. นักศึกษาไทยและนักศึกษาต่างชาติเรียนรู้และเติบโตขึ้น มีความภาคภูมิใจในตนเอง มีความมั่นใจในตนเอง และเห็นคุณค่าของคนอื่นมากขึ้น ดังเช่นการศึกษาของ Cupelli (2016) ที่ให้นักศึกษาพยาบาลไปสัมผัสกับผู้สูงอายุชาวยิวที่รอดชีวิตจากการสังหารหมู่ Holocaust และการศึกษาของ Debonis (2015) และ Knecht (2015) ที่ให้นักศึกษาไปให้บริการกับประชาชนที่ยากจน และด้อยโอกาสในสังคม

ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับนักศึกษา

1. อาจมีการมอบหมายให้นักศึกษาได้ใช้เครื่องมือในการประเมินภาวะสุขภาพในบริบททางวัฒนธรรมของผู้ใช้บริการ และนำมาวางแผนการให้การดูแล เพื่อพัฒนาสมรรถนะทางวัฒนธรรม ในองค์ประกอบด้านอื่นๆ ของ Campinha-Bacote ด้วย เช่น ด้านทักษะทางวัฒนธรรม (cultural skills) และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ให้บริการต่างวัฒนธรรม (cultural encounter) นอกจากนั้น

จะสามารถประเมินผลได้อย่างเป็นรูปธรรมว่านักศึกษา ได้พัฒนาสมรรถนะดังกล่าวหรือไม่ มากน้อยเพียงใด

2. การเลือกพื้นที่ในการจัดกิจกรรม Service-Learning มีความสำคัญมาก โดยเฉพาะหากกิจกรรมนั้น จัดเฉพาะนักศึกษาไทย ควรได้เลือกชุมชน หรือหน่วยงาน ที่ผู้ใช้บริการมีความแตกต่างทางวัฒนธรรมกับนักศึกษา ค่อนข้างชัดเจน เพื่อการเรียนรู้ของนักศึกษา เช่น ชุมชน ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในประเทศไทย หรือหน่วยงาน ที่ดูแลผู้ด้อยโอกาสในสังคม เป็นต้น

3. การสะท้อนคิดเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ ที่สำคัญของ Service-Learning หากนักศึกษาขาดทักษะ นี้ ก็จะทำให้ไม่สามารถเขียนบันทึกสะท้อนคิดได้ลึกซึ้ง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎี และ ภาคปฏิบัติ รวมทั้งกิจกรรมเสริมหลักสูตร ควรได้มีการ พัฒนาทักษะนักศึกษาในการสะท้อนคิด และเขียนบันทึก การสะท้อนคิดควบคู่ไปด้วย ตั้งแต่ชั้นปีต้นๆ ทั้งนี้ในชั้น ปีที่ 1, 2 อาจเริ่มจากการให้เขียนบันทึกการสะท้อนคิด ในเชิงเนื้อหาที่ได้เรียนรู้ และกระบวนการของการเรียนรู้

โดยมีแนวคำถามให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็น และเมื่อ เป็นนักศึกษาในชั้นปีที่ 3 และ 4 ก็ให้นักศึกษาได้สะท้อน คิดในเชิงวิพากษ์วิจารณ์ ทั้งในลักษณะที่มีรอบคำถามนำ และแบบที่เป็นการวิพากษ์โดยอิสระ

สรุป

สถาบันการศึกษา และนักการศึกษาพยาบาล ได้เห็นความสำคัญของการจัดประสบการณ์เรียนรู้ เพื่อพัฒนาสมรรถนะทางวัฒนธรรมสำหรับนักศึกษา พยาบาล ทั้งโดยการเรียนรู้ภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ และกิจกรรมเสริมหลักสูตร บทความนี้นำเสนอแนวคิด ของการใช้กิจกรรม Service-Learning ในรูปกิจกรรม เสริมหลักสูตร เพื่อพัฒนาความตระหนักทางวัฒนธรรม ซึ่งนับว่าเป็นขั้นตอนแรกในกระบวนการพัฒนา ตามแบบ จำลองของการพัฒนาสมรรถนะทางวัฒนธรรมของ Campinha-Bacote ผู้อ่านที่สนใจ สามารถนำข้อมูลจาก ประสบการณ์ของผู้เขียน และข้อเสนอแนะไปขยายผล หรือดำเนินการในรูปแบบของการวิจัยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ประกาย จิโรจน์กุล, พิไลพร สุขเจริญ, สมจิต นิพัทธ์หัตถพงษ์ และญาดารัตน์ บาลจ่าย. (2561). การเรียนรู้จากการ ให้บริการ สู่การพัฒนาทักษะทางปัญญา และคุณค่าวิชาชีพของนักศึกษาพยาบาล. วารสารพยาบาลกระทรวง สาธารณสุข, 28(2), 1-10.
- พัชรินทร์ เสดะจันทร์. (2550). ผลของการใช้กิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมที่มีต่อการปรับตัวเข้ากับสังคม ในมหาวิทยาลัยของนักศึกษา มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ กรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์ปริญญา การศึกษา มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2560). ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับ ปริญญาตรี สาขาพยาบาลศาสตร์ พ.ศ. 2560. ประกาศในราชกิจจานุเบกษา วันที่ 3 มกราคม พ.ศ. 2561
- Amerson, R. (2010). The impact of service-learning on transcultural competence. *Nursing Education Perspectives*, 31(1), 18-22.

- Campinha-Bacote, J. (2002). The process of cultural competence in the delivery of healthcare service: A model of care. *Journal of Transcultural Nursing*, 13(3), 181-4
- Cupelli, L. (2016). An innovative service-learning project to develop cultural competency in undergraduate nursing students. *Teaching and Learning in Nursing*, 11(3), 113-117. doi: 10.1016/j.teln.2016.01.004.
- Debonis, R. (2015). Effects of service-learning on graduate nursing students: Care and advocacy for the impoverished. *Journal of Nursing Education*, 55(1), 36-40. doi: 10.3928/01484834-20151214-09
- Hfocus. (2019). การประชุมติดตามความก้าวหน้าผลการดำเนินงานศูนย์กลางด้านการแพทย์ (Medical Hub). สืบค้นจาก <https://www.hfocus.org/content/2019/07/17361>.
- Knecht, G.J. (2015). Undergraduate nursing students' experience of service-learning: A phenomenological study. *Journal of Nursing Education*, 54(7), 378-384. doi: 10.3928/01484834-20150617-04.
- Kohlbray, P. & Daugherty, J. (2015). International service-learning: An opportunity to engage in cultural competence. *Journal of Professional Nursing*, 31(3), 242-246.
- Long, T. (2014). Influence of international service-learning on nursing student self-efficacy toward cultural competence. *Journal of Nursing Education*, 53(8), 474-478. doi: 10.3928/01484834-20140725-02
- Narayan, M.C. (2010). Culture's effects on pain assessment and management. *American Journal of Nursing*. 110(4): 38-47.